

Pohanstvo a kresťanstvo

*[ZBORNÍK Z KONFERENCIE USPORIADANEJ 5. - 6. II. 2003
V BANSKEJ BYSTRICI]*

Bratislava : Chronos
2004

Pohanstvo a kresťanstvo
Collection of the Contributions from the Workshop
on Paganism and Christianity
Sammelwerk aus der Konferenz Heidentum und Christentum

Usporiadali: Organizers:

Katedra histórie, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Katedra histórie, Filozofická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku

Recenzenti: Reviewers:

prof. ThDr. Imrich Belejkanič, CSc.
prof. PhDr. Daniel Škoviera, PhD.
PhDr. Ján Steinhübel, PhD.
PhDr. Milan Majtán, DrSc.

Editori: Editors:

Rastislav Kožiak - Jaroslav Nemeš

Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori

The Authors are responsible for their contributions

Autorské práva: Copyright:

© Marek Babič, Piotr Boroń, Ivan Gerát, Pavol Haviernik, Daniela Hrnčiarová, Gabriel Hunčaga, Martin Hurbanič, Ivan Chalupecký, Hana Chorvátová, Emanuel Jirkal, Milan Kováč, Rastislav Kožiak, Jaromír Krško, Pavol Maliniak, Martin Mikolášik, Vincent Múcska, Imrich Nagy, Jaroslav Nemeš, Branislav Panis, Michal Slivka, Danica Staššiková - Štukovská, Bohdan Ulašín, Josef Unger, Andrea Urbanová, Ivan Varšo, Katarína Zajicová - Nádaská

Kontaktná adresa: Contact Address:

Rastislav Kožiak
Katedra histórie
Fakulta humanitných vied
Univerzita Mateja Bela
ul. Tajovského 40
974 01 Banská Bystrica
e-mail: koziak@nextra.sk

Jaroslav Nemeš
Katedra histórie
Filozofická fakulta
Katolícka univerzita
Hrabovská cesta 1/1652
034 01 Ružomberok
e-mail: nemes@fphil.ku.sk

Jazyková spolupráca: Language cooperation:

Slávka Otčenášová

Technická spolupráca: Technical support:

Mgr. Miroslav Huťka, Ing. František Hoffmann

Návrh obálky: Cover Design:

Róbert Malček

R E L I G I O

*Ortelius, Abraham:
Aurei saeculi imago, sive Germanorum veterum vita,
mores, ritus et religio.
Antwerpen: P. Galle, 1596*

*"In hoc signo vinces"
Raffaello 1509-10, Fresco
Sala di Constantino, Palazzi Vaticani,
Rome*

OBSAH:
Contents: Inhalt:

PRO PRAEFATIONE alebo niekoľko poznámok k výskumu cirkevných dejín s. 9

I. blok STAROVEK

Branislav PANIS s. 15

Tertullianus a svet antiky ★ Tertullian and Ancient World ★ Tertullian und die Welt der Antike

Emanuel JIRKAL s. 31

Lactantiovo De mortibus persecutorum, II. kniha Makkabejská a téma potrestania Božích protivníkov ★ Lactantius' *De mortibus persecutorum, II. Maccabees* and the Theme of the Punishment of the Divine Enemies ★ Lactanz' *De mortibus persecutorum, II. Makkabäerbuch* und das Thema der Bestrafung der Gottesverächter

Marek BABIC s. 45

Pohanská filozofická terminológia v diele Aurelia Augustína (Vybrané kapitoly v kontexte politickej teórie) ★ The Pagan Philosophical Terminology in the Work of Aurelius Augustinus (Selected Chapters in the Context of Political Theory) ★ Die heidnische philosophische Terminologie im Werk von Aurelius Augustinus

Jaroslav NEMEŠ s. 55

Vznik kresťanského modelu aktívneho a kontemplatívneho života na západe (dielo Kassiana) ★ Establishing of Christian Model of Active and Contemplative Life on the West (Work of Cassian) ★ Entstehung des christlichen Modells des aktiven und kontemplativen Lebens im Westen (im Werk von Kassian)

Daniela HRNČIAROVÁ s. 83

Právo azylu na hraniciach medzi kresťanským a pohanským svetom. Stav súčasného bádania ★ Right of Asylum at the Frontiers between Christian and Pagan World. State of Contemporary Research ★ Das Asylrecht an der Grenze zwischen die christliche und die heidnische. Gegenwärtiger Stand der Forschung

II. blok STREDOVEK

Piotr BORON s. 95

Wiece słowiańskie a decyzja o przyjęciu chrześcijaństwa - możliwości poznawcze ★ Slavonic Issues and Decision on Conversion to Christianity - Chances of Understanding ★ Die Slawen und die Annahme des Christentums - Erkenntnismöglichkeiten

Rastislav KOŽIAK s. 103

Írski misionári a počiatky kresťanstva u Slovanov v stredovýchodnej Európe ★ Irish Missionaries and Beginnings of Christianity at Slavs in Central-East Europe ★ Die irische Missionäre und die Eingänge des Christentum bei den Slawen im Ostmitteleuropa

Martin HURBANIČ

s. 125

Byzantská politická ideológia v misijnej praxi 9. storočia (Encyklika Ad archiepiscopales thronos per orientem obtinentes patriarchu Fotia) * The Byzantine Political Ideology in the Missionary Practice in the 9th Century (Encyclical *Ad archiepiscopales thronos per orientem obtinentes* of Patriarch Fotius) * Die byzantinische politische Ideologie in der Missionspraxis des 9. Jahrhunderts (Encyklik *Ad archiepiscopales thronos per orientem obtinentes* von Patriarch Fotius)

Pavol HAVIERNIK

s. 139

K možným vzťahom bogomilstva a predkresťanských náboženstiev v prvom bulharskom cárstve * To the Possible Relations between the Bogomils and the Pre-Christian Religion in the Period of 1st Bulgarian Kingdom * Beziehungen zwischen Bogomilen und vorchristlicher Religionen in dem ersten bulgarischen Reich

Michal SLIVKA

s. 147

K náboženskému synkretizmu v strednej Európe * On Religious Syncretism in the Central Europe * Zum religiösen Synkretismus in Mitteleuropa

Hana CHORVÁTOVÁ

s. 163

K interpretáciám a metodologickým riešeniam problematiky prijímania kresťanstva vo časnom stredoveku z pohľadu archeológie * Archaeological Perspectives of Interpretation and Methodology in case of the Christianisation in Early Middle Ages * Zur Interpretation und zu methodologischen Lösungen des Problems der Christianisierung im frühen Mittelalter (Archäologie)

Danica STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ

s. 171

Pohanstvo a kresťanstvo - k vybraným archeologickým prameňom vo časnom stredoveku * Pagans and Christianity - on Selected Archaeological Sources in the Early Middle Ages * Heidentum und Christentum - zu den ausgewählten archäologischen Quellen im frühen Mittelalter

Josef UNGER

s. 191

Hroby v intravilánu jako projev změny náboženství * Graves in the Inner Part of the Village as the Display of the Change of the Religion * Die Gräber in Intravillan als Ausdruck einer Änderung von der Religion

Vincent MÚCSKA

s. 201

Boj uhorského štátu proti pohanstvu v 11. storočí * Struggle of Hungarian State against the Heathendom in the 11th Century * Kampf des ungarischen Staates gegen das Heidentum im 11. Jahrhundert

Jaromír KRŠKO

s. 211

Vplyv pohanstva a kresťanstva na formu vlastných mien našich predkov * The Impact of Paganism and Christianity on Proper Name Formation of our Ancestors * Der Einfluss des Heidentums und des Christentums auf die Form der Eigennamen unserer Vorfahren

Ivan VARŠO

s. 217

Odraz extrémnych religióznych praktík v stredovekej homiletike: stručný náčrt problematiky * Reflection of Extreme Religious Practices in Medieval Preachment: Brief Outline of the Topic * Reflexion der extremen religiösen Praktiken in der mittelalterlichen Homiletik: die Kurzdarstellung der Problematik

Ivan GERÁT

s. 227

Ladislavovské cykly, pohanstvo a národná tradícia - pokus o bilanciu jednej vedeckej diskusie ★ Pictorial Cycles with Saint Ladislaus, Heathendom and National Tradition - an attempt to evaluate one scholarly discussion ★ Die Legende von Ladislaus I, Heidentum und Tradition - Beiträge zu einer Diskussion

Pavol MALINIÁK - Bohdan ULAŠIN

s. 235

Vlk v stredovekej ľudovej kultúre na Slovensku ★ Wolf in the Medieval Culture in Slovakia ★ Wolf in der mittelalterlichen Kultur der Slowakei

III. blok NOVOVEK

Imrich NAGY

s. 247

Profánnosť v myslení kresťanských humanistov ★ Profane Thinking of the Christian Humanists ★ Weltlichkeit im Denken der christlichen Humanisten

Gabriel HUNČAGA

s. 257

Činnosť dominikánov v Strednej a Južnej Amerike v 16. storočí ★ Dominican Activities in Central and South America in the 16th century ★ Tätigkeit der Dominikaner in Mittel- und Südamerika im 16. Jahrhundert

Milan KOVÁČ

s. 275

Lacandónske misie včera a dnes ★ Missions among the Maya-Lacandons - Past and Present ★ Missionen in Lakandonen gestern und heute

Andrea URBANOVÁ

s. 285

Vybrané problémy gréckeho myslenia v diele Giacoma Leopardiho ★ Selected Problems of Greek thinking in the Work of Giacomo Leopardi ★ Die ausgewählten Schwerpunkte des griechischen Denkens im Werk von Giacomo Leopardi

Ivan CHALUPECKÝ

s. 291

Relikty bosoráctva na Spiši v 19. a začiatkom 20. storočia ★ Witch Relics in Spiš Region at the End of the 19th and the Beginning of the 20th Century ★ Relikte der Hexerei in der Zips im 19. und am Anfang des 20. Jahrhunderts

Katarína ZAJICOVÁ - NÁDASKÁ

s. 295

Ľudová religiozita na príklade neinštitucionalizovaného mariánskeho pútného miesta Litmanová ★ Folk Religiosity on the Exampe of Noninstitutionalised Virgin Mary's Pilgrimage Place Litmanová ★ Volksreligiosität am Beispiel des nicht institutionalisierten marianischen Wallfahrtsorts Litmanová

Martin MIKOLÁŠIK

s. 313

Znamená sekularizácia odklon od kresťanstva? ★ Is Secularisation a Deviation from Christianity? ★ Bedeutet die Säkularisierung eine Abkehr vom Christentum?

Ďakujeme sponzorovi Ing. Petrovi Rafajovi
a firme Management Systems Consulting z Nitry
za finančnú podporu na vydanie zborníka

PRO PRAEFATIONE

alebo niekoľko poznámok k výskumu cirkevných dejín

Rastislav Kožiak – Jaroslav Nemeš

Zborník príspevkov z konferencie „Pohanstvo a kresťanstvo - interkultúrny dialóg v dejinách“ nadväzuje na zborník z konferencie, ktorú sme spolu s kolegom Vincentom Múcskom a v spolupráci so Slovenskou historickou spoločnosťou a Poľským inštitútom v Bratislave organizovali v decembri roku 1999 pod názvom „Rehole a kláštory v stredoveku“.¹ Spoločným menovateľom oboch týchto podujatí je záujem o výskum cirkevných dejín, respektíve podpora rozvoju cirkevnej historiografie na Slovensku. Počas konferencie v roku 1999 sme zorganizovali aj okrúhly stôl venovaný perspektívam výskumu cirkevných dejín na Slovensku, ktorého sa zúčastnili i poľskí kolegovia z Katolíckej univerzity v Lubline. Účastníci diskusie často apelovali na potrebu „stretávať sa“ a vôbec začať definovať, čo sú cirkevné dejiny a ako ich skúmať. Zo zaujímavej diskusie vzišla požiadavka pravidelne organizovať vedecké konferencie, či kolokviá, ktoré by boli monotematicky zamerané na rôzne problémy z oblasti cirkevných dejín.

Pod vplyvom tejto diskusie sme sa s kolegami z Katedry histórie na Fakulte humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (Hanou Chorvátovou a Imrichom Nagyom) a z Katedry histórie Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku (Marekom Babicom) rozhodli pokračovať a vo februári roku 2003 sme zorganizovali konferenciu venovanú interakciám pohanstva a kresťanstva v dejinách. Nevieme, či v poradí druhé stretnutie už znamená tradíciu, ak nie, tak je aspoň vyjadrením nášho záujmu založiť takúto tradíciu a organizovať v pravidelných trojročných intervaloch monotematicky zamerané konferencie z oblasti cirkevných dejín alebo v širšom chápaní dejín kresťanstva.

Takéto zameranie nie je samoúčelné a skôr ho chápeme ako dôsledok istého dopytu na trhu slovenskej vedy, ktorý sa objavil hlavne po roku 1989. Vedecká politika komunistického režimu pred rokom 1989 bola voči takto zameraným výskumom reštriktívna a v spoločenských vedách zámerne marginalizovala význam cirkvi i náboženskej kultúry. No najväčším handicapom vtedajšej vedeckej politiky, ktorého dôsledky, žiaľ, žneme dodnes, bolo zabránenie

¹ Zborník slovenských príspevkov vyšiel nakoniec v podobe syntetizačných textov k dejinám stredovekých reholí s chronologickým presahom do neskorej antiky a včasného novoveku. Rehole a kláštory v stredoveku. Ed. R. Kožiak, V. Múcska, Bratislava : Chronos, 2002. 212 s.

slobodnému prietoku výmeny vedeckých výskumov a vedeckej literatúry s tzv. „západnou“ vedou. Totiž pohľad na vývoj cirkevnej historiografie v demokratickom svete v druhej polovici 20. storočia poukazuje nielen na jej kvantitatívny vzrast, ale aj jej kvalitatívnu premenu.

Cirkevné dejiny sa stali rovnocennou špecializáciou v rámci historickej vedy a od roku 1950 našli svoje miesto aj v Medzinárodnom výbore historických vied v podobe Medzinárodnej komisie komparatívnych dejín cirkví.² Popri cirkevných inštitúciách vzniklo v tomto období aj množstvo necirkevných vedeckých a vzdelávacích inštitúcií, ktoré svoje výskumy zameriavajú výlučne na cirkevno-historickú a spoločensko-náboženskú problematiku. Spomínaný kvantitatívny vzrast najlepšie dokumentuje množstvo organizovaných špecializovaných konferencií, či vedeckých kolokvií, ako aj množstvo vydávaných odborných časopisov, zborníkových edícií, pramenných edícií, syntéz, encyklopédií a monografií. Žiaľ, väčšinu z nich by sme zbytočne hľadali v slovenských odborných knižniciach.

Za posledných tridsať rokov došlo aj k významnej kvalitatívnej zmene, dotýkajúcej sa predmetu cirkevno-historického výskumu, jeho metodiky a metodológie. Pokým v prvej polovici 20. storočia boli privilegované dejiny cirkvi, cirkevných inštitúcií a doktríny, smer niekedy označovaný ako inštitucionálne dejiny, v poslednej štvrtine minulého storočia, teda relatívne nedávno, sa sformoval nový výskumný smer, označovaný ako dejiny zbožnosti.³

V prvom prípade sú predmetom záujmu dejiny cirkvi ako inštitúcie, teda aj otázky cirkevnej organizácie, cirkevnej hierarchie a vzťahu cirkvi a štátu. V druhom prípade sú to zase dejiny náboženského cítenia (senzibility) a náboženských praktík, pričom ich hlavný prínos tkvie v obrátení pozornosti na život veriacich, náboženskú prax a náboženské mentality. Vznik tohto nového, dnes veľmi populárneho, prúdu je potrebné vnímať v širšom kontexte vtedajšieho vývoja historickej vedy, hlavne v súvislosti s presadením interdisciplinarít v spoločenských vedách. Prijatie metodiky „využívania skúseností, ktoré vyrástli v záhrade suseda“, umožnilo bádateľom vytýčiť nové predmety výskumu, rozšíriť priestor poznateľnosti reálneho sveta, ako aj lepšie zvládnuť určité technické postupy. Často zabúdame, že mnohé otázky, ktoré si vo svojom výskume dnes kládeme, by bez (predchádzajúcich) interdisciplinárnych korelácií nemohli byť nikdy sformulované.⁴

² KŁOCZOWSKI, J.: Historia chrześcijaństwa w obrębie nauk historycznych. In: Roczniki Humanistyczne, XLVI, 1998, zeszyt 2, s. 245.

³ ALIBERT, D. et al.: Chrétientés médiévales : VII-XI siècle. b.m. : Atlante, 1997, s. 23-24.

⁴ Syntetizačný pohľad na význam interdisciplinarít na príklade historického výskumu podáva LEPETIT, B.: Tézé o interdisciplinarité : Návrhy na praktické uplatnění interdisciplinarít v omezeném rozsahu. In: Český časopis historický, 90, 1992, s. 64-71. Problematike interdisciplinarít v spoločenských vedách bola venovaná diskusia v časopise Text – revue pre humanitné vedy 1/1993, s. 48-49; 1/1994, s. 105-108; 2/1994, s. 113-119; 3-4/1994, s. 148-152.

Pre výskum dejín kresťanstva sa stali nosnými hlavne interdisciplinárne korelácie histórie so sociológiou, sociálnou psychológiou, archeológiou, etnológiou, resp. kultúrnou antropológiou a pochopiteľne teológiou. Prínosom takto koncipovaného výskumu bol odklon od tradičného skúmania náboženstva ako izolovanej entity a jeho integrovanie do všeobjímajúceho celku kultúry, kde kultúra je chápaná skôr ako spôsob, akým spoločnosť ako celok vníma a prežíva svoj život. Len tak mohli vzniknúť nové alebo mohli byť inovované staršie oblasti výskumu, ako predstavy o smrti a záhrobí, funkcie svätcov, vizionárov, či prorokov v spoločnosti, náboženské minority, heretici, odpadlíci od viery, židia, každodenné praktiky náboženského života, liturgia a pastorácia v premenách času, fenomén pútí, či tak obľúbená duchovnosť. Samozrejme nie je možné obísť ani zásadný vplyv ekumenizmu, ktorý v historickej praxi priniesol zmenu optiky smerom k rešpektovaniu špecifik a hodnôt rôznych konfesíí.

Nebolo by však úplne správne stavať oba predstavené prúdy len do opozície, či vzájomnej izolácie. Pokým staršia historiografia naozaj preferovala dejiny cirkvi, prípadne ojedinele doplnené o exkurz do histórie náboženskej praxe, v posledných desaťročiach zaznamenávame trend, ktorý smeruje k vzájomnému „zmiešavaniu“ oboch skúmaných oblastí. Príkladom takejto vydarenej syntézy je aj medzinárodný projekt niekoľkozväzkovej edície dejín kresťanstva „Histoire du Christianisme“, vydávanej v priebehu 90. rokov minulého storočia, ktorý mal byť ukončený symbolicky v roku 2000.⁵

Projekt presadzoval nový model dejín kresťanstva, pre ktorý je dôležitý rozvoj nielen náboženských inštitúcií a doktrín, ale tiež život kresťanských spoločenstiev a vôbec previazanosť náboženstva s každodenným životom, kultúrou a politikou. Inšpiratívnosť tohto projektu, i v našom prostredí, spočíva taktiež v rešpektovaní ekumenického obrazu dejín kresťanstva v jeho všetkých prúdoch: katolíckom, východnom i protestantskom. Takýto model dejín kresťanstva nie je v historiografii úplne nový, ale je dosť podobný napríklad staršej koncepcii dejín kresťanskej kultúry, po ktorej tak „prorocky“ volal už v 50. rokoch 20. storočia jej hlavný propagátor, anglický historik, ovplyvnený americkou antropologickou školou, Christopher Dawson.⁶

⁵ Ako príklad odkazujeme na 3 zväzky, ktoré boli venované dejinám kresťanstva v stredoveku: Histoire du Christianisme IV. : Évêques, moines et empereurs (610-1054). Paris : Desclée, 1993; Histoire du Christianisme V. : Apogée de la papauté et expansion de la chrétienté (1054-1274). Paris : Desclée, 1993; Histoire du Christianisme VI. : Un temps d'épreuves (1274-1449). Paris : Desclée, 1990. Celý edičný projekt bol realizovaný v rôznych jazykových mutáciách, napr. IV. a V. zväzok vyšli aj v poľskom preklade vo varšavskom vydavateľstve Krupski i S-ka v rokoch 1999 a 2001.

⁶ DAWSON, CH.: Formowanie się chrześcijaństwa. Przeł. J. Marzęcki. Warszawa : PAX, 1987, s. 19-20.

Pochopiteľne nie je jednoduché porovnávať výsledky, ku ktorým došla „západná“ veda s výsledkami domácej historiografie, zvlášť pokiaľ ide o disciplínu, ktorá sa mohla u nás naplno rozvíjať až po roku 1989. Avšak po viac ako jednom decéniu je celkom opodstatnené položiť si otázku, nakoľko sa pôvodné očakávania naplnili. Jedným z kritérií by mohlo byť kritérium kvantitatívne: počet vydávaných špecializovaných časopisov, počet vydaných zborníkov, pramenných edícií, syntéz, encyklopédií a monografií, počet zorganizovaných vedeckých konferencií. Kvantitatívne vyjadrený výsledok však nemusí byť vždy významným ukazovateľom. Možno dôležitejším je kritérium kvalitatívne: nakoľko bol výskum realizovaný v kontexte aktuálnych výsledkov zahraničnej vedy, nakoľko sú výsledné práce interdisciplinárne, nakoľko si ich autori osvojili ekumenický prístup? Tretím kritériom môže byť kritérium inštitucionálnej vybavenosti. Po roku 1989 sa veľké nádeje vkladali do teologických inštitútov i do profesionálnej historickej vedy. Dokonca sa na istý čas stalo módnym robiť cirkevné dejiny. Nevieme, či očakávania naplnili aj odborné knižnice, kde zahraničná literatúra z oblasti dejín kresťanstva je stále zastúpená skôr náhodne a nereprezentatívne.

Samozrejme, že nie je možné okamžite a rýchlo nahradiť absenciu vedeckého výskumu, vypracovanej precíznej terminológie a znalosti svetovej literatúry, či zahraničných kontaktov. Domnievame sa, že pre ďalší rozvoj cirkevnej historiografie na Slovensku je veľmi dôležité podrobne zanalyzovať doterajší vývoj, tradície i súčasný stav cirkevno-historického výskumu na Slovensku, a to (vždy) v konfrontácii s vývojom v zahraničí, aj keby to malo vyznieť v náš neprospech. Ďalšie progresívne východisko pre rozvoj cirkevnej historiografie u nás vidíme, predovšetkým na základe výsledkov v zahraničí, aj v multidisciplinárnej spolupráci rôznych špecializácií, či rôznych vedeckých pracovísk pri riešení určitej problematiky.

Preto by sme boli veľmi radi, keby sa naše podujatia k dejinám kresťanstva, ktoré plánujeme organizovať, stali vedeckým fórom multidisciplinárneho a ekumenického dialógu k rôznorodým témam cirkevno-historického a sociálno-náboženského výskumu. Boli by sme radi, keby sa stali aj priestorom tak potrebného profesionálneho dialógu medzi svetskými a cirkevnými historikmi. Práve cirkevní historici môžu neoceniteľne doplniť kritické a metodické zručnosti svetských historikov o hlbšie chápanie podstaty existencie a fungovania cirkvi.⁷

Dokladom tohto zámeru je aj predložený zborník a samotný výber témy, ktorý ovplyvnilo niekoľko faktorov. Po prvé to bola inšpirácia výskumom v zahraničí a po druhé aktuálny stav

⁷ Skúsenosti z viacerých krajín naznačujú, že medzi týmito skupinami prevládajú predsudky a animozity, ktoré tak zbytočne zaťažujú napredovanie vo výskume. DERWICH, M.: Głos w dyskusji. In: Pytania o średniowiecze. Ed. W. Falkowski. Warszawa : Neriton, 2001, s. 266.

a možnosti výskumu u nás. Totiž pod vplyvom mileniárneho mystéria sa i v krajinách našich blízkych susedov konalo v posledných rokoch viacero odborných konferencií venovaných civilizačným zmenám, ktoré prebiehali (resp. započali) v priestore stredovýchodnej Európy v období okolo roku 1000. Do popredia záujmu vystúpil ako jeden z nosných problémov prechod od pohanstva ku kresťanstvu, prechod, ktorý znamenal dlhú cestu vo vývoji mentality európskej populácie. Keďže ide o tému, ktorej boli v minulosti v zahraničí venované podnetné vedecké podujatia a ktorej sme na slovenskej pôde nevenovali dostatočnú pozornosť, rozhodli sme sa našu konferenciu venovať interakciám pohanstva a kresťanstva, resp. obrazov „pohanského“ a „kresťanského“ v rôznych historických obdobiach.

Výskumu tohto problému sa parciálne venujú viaceré spoločenskovedné disciplíny, preto aj náš zborník má multidisciplinárny charakter a medzi jeho autormi sú bádatelia z histórie, klasickej filológie, archeológie, kunsthistórie, lingvistiky, religionistiky, etnológie a teológie. Bohatosť predložených tém poukazuje na šírku tejto závažnej problematiky. Ani zďaleka nie je vyčerpaná.